

**NE-A PĂRĂSIT CORNELIU BUCUR
(1942-2022)**

Mirela CREȚU*

*Menirea vieții tale
e să te cauți pe tine însuși.
(Mihai Eminescu)*

Corneliu Ioan Bucur (foto: Dumitru Budrala), licențiat în istorie și filozofie¹, a realizat un doctorat în istoria culturii cu tema *Introducere în istoria civilizației tehnice populare din România*², a urmat numeroase specializări în etnomuzeologie, burse și stagii de documentare axate pe istoria civilizației tehnice preindustriale, în Italia, Germania, Austria, Franța, Polonia, Albania (1980-1990), a fost bursier al Institutului de Film Științific din Göttingen (1969-1970), apoi a devenit profesor universitar și a coordonat doctorate. Din anul 1990, în calitate de director general, a condus activitatea Muzeului Civilizației Populare Tradiționale ASTRA și apoi a Complexului Național Muzeal ASTRA Sibiu, până în 2009. A continuat să studieze, să conferențieze, să scrie studii până în 2021. În cele peste cinci decenii de activitate științifică, domeniile sale de cercetare au vizat probleme esențiale de istorie a civilizației tehnice tradiționale și pe cele ale identității culturale în spațiul românesc.

* Complexul Național Muzeal ASTRA, Sibiu – România.

¹ Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, Facultatea de Istorie-Filosofie, secția Istoria veche a României (1965).

² Institutul de Istoria Artei din București, coord. Paul Petrescu (1981).

Sunt doar câteva rânduri ce sintetizează o viață dedicată culturii românești. Acestea pot fi ilustrate în diferite moduri, de la liste de lucrări științifice la tematici de expoziție, de la cataloage de muzeu la discursuri despre dezvoltarea muzeelor, de la cercetări de teren în cătune îndepărtate până la prezența la conferințe și simpozioane internaționale. Însă, în ele nu se regăsește decât parțial personalitatea lui Corneliu Bucur. Nu îl surprind în toată lumina și nici în toată zbaterea pentru crezul său. Mulți l-au cunoscut și mulți au lucrat împreună cu el. Fiecare a păstrat în amintire ceea ce l-a marcat!

E toamnă în Muzeul ASTRA! Muzeul din Dumbrava Sibiului este colorat și plin de povești. Dacă ar putea vorbi oare cum și-ar descrie drumul alături de Corneliu Bucur? Poate cineva, peste timp, va avea răgaz să-l asculte, să-i citească arhivele și să pună în pagină istoria acestei jumătăți de veac.

Am ales să vorbesc și să scriu despre Bucuria de a lucra și cu care îi îndemna pe toți din preajma lui să o facă. L-am cunoscut pe Corneliu Bucur în toamna anului 1997, în biroul său din Casa Hermes, Piața Mică, înconjurat de multe cărți și vegheat de chipurile sfinților din icoane.

De la bunica lui, Sofia Bucur, care i-a „luminat și binecuvântat anii copilăriei, vitregiți prin detenția politică îndelungată a tatălui”, a învățat „dragostea pentru satul românesc” și i-a arătat calea pe care avea să o apuce „în momentul alegerii profesiei: cercetarea cât mai profundă a civilizației rurale și sufletului țărănesc, urmată de o reprezentare cât mai completă și fidelă a acestora, într-un muzeu al civilizației populare tradiționale a satului românesc”³.

Muzeul este una dintre „moștenirile” lui, l-a primit de la Cornel Irimie și de la echipa acestuia. Într-un interviu spunea că i-a dat „ogorul de lucrat și plugul”⁴ și ni l-a lăsat nouă să facem din el ceea ce își dorea: cel mai performant Muzeu din România, un muzeu competitiv cu muzeele europene de profil, un muzeu viu în care viața patrimoniului să fie și viața oamenilor.

Spunea adesea că a pornit la drum în căutarea propriei identități. Și-a urmat calea cu credință, cu o energie și o putere de muncă ce

³ Corneliu Ioan Bucur, *50 de ani în căutarea identității*, Alba Iulia, Editura ALTIP, 2013, p. 221.

⁴ *50 de ani de muzeu în aer liber în Dumbrava Sibiului în 18 interviuri*, editori: Ovidiu Baron, Lucian Nicolae Robu, Sibiu, Editura „ASTRA Museum”, 2013, p. 85.

reprezintă chiar viața lui. Tot timpul căuta răspunsuri și își formula noi întrebări ce deveneau rând pe rând provocări și apoi definiții, atât pentru domeniul etnomuzeologiei, cât și al culturii populare.

În anul 2013, în contextul aniversării a 50 de ani de la inaugurarea Muzeului în aer liber din Dumbrava Sibiului, a publicat din „caietele de șantier” întrebările care au stat la baza demersului său științific⁵. Voi aminti doar una dintre problemele care l-au frământat în acea perioadă de început și care a marcat destinul Muzeului: „poate un muzeu al tehnicii populare să se limiteze doar la înfățișarea unui repertoriu tehnic al culturii populare tradiționale, fără să încerce să explice durata istorică a tuturor acestor artefacte tehnice, importanța fiecăruia, în parte, la definirea modului de viață al populației sau societății posesoare, în fiecare epocă istorică, caracterul autohton sau de import al acestora, locul fiecărui exponat în cadrul unui lanț tipologic, care ar putea revela și o posibilă evoluție istorică?”⁶

A transformat Muzeul tehnicii populare într-un Muzeu al culturii și civilizației populare. A înțeles că, oricât de valoros este un patrimoniu tehnic, el trebuie contextualizat și integrat vieții comunității care l-a produs și l-a folosit. Neobosit a studiat toate zonele etnografice, sat de sat, încercând să înțeleagă ce dă valoare acestui patrimoniu. Vizionar, a înțeles că tot ce palpită în viața satului – școala, biserica, prăvălia, cârciuma – trebuie transpus în muzeu într-o formă funcțională.

Au urmat ani de studiu, de cercetare în arhive și mai ales în teren, întâlniri cu specialiștii vremii, discuții și lucrări științifice care să îi permită în 1981 organizarea Colocviului național interdisciplinar de istorie a civilizației populare, la Sibiu. Atunci a argumentat conceptul de *muzeu al civilizației populare tradiționale* și a început aplicarea lui în muzeul sibian. A fost un proces dificil, anevoios, dar a lucrat cu perseverență și îndârjire.

Prin transferul gospodăriilor cu profil ocupațional complex, integrând atât casa cât și atelierul, a devenit explicită tendința muzeului sibian de a deplasa accentul dinspre procesualitatea tehnică (reprezentată muzeografic prin instalații, unelte, spații specializate de producție), spre complexitatea fenomenelor de locuire. Translarea dinspre obiectual și tehnic (unealtă-instalație) spre antropologic (omul cu necesitățile sale complexe) și fenomenologic demonstrează

⁵ Corneliu Ioan Bucur, *op. cit.*, p. 16-23.

⁶ *Ibidem*, p. 18.

caracterul modern al noii concepții. Trebuie să precizăm că această orientare nu a modificat structura tematică existentă, grație rigurozității științifice și structurii proiectului inițial, dar și generozității spațiului alocat fiecărui sector, fenomen, ce urma să fie prezentat.

A fost exigent cu el însuși și le-a cerut celor alături de care lucra să fie la fel, să studieze, să învețe, să înțeleagă și mai ales să iubească ceea ce fac.

Prima cercetare de teren a întreprins-o la Fânațe (Ștei, Bihor) de unde trebuia să achiziționeze și să transfere în muzeu „moara cu dube”⁷. Primul sector conceput în Muzeul în aer liber a fost cel dedicat *olăritului*. „Pentru prima dată în muzeul sibian, am proiectat, am gândit, o reprezentare a întregii gospodării, în fiecare caz în parte (pe o tipologie completă a ceramicii tradiționale din toate zonele etnografice ale țării. (...) Am conceput grupa ca o structură de tip compact sătesc, cu elementele configurative ale fiecărei gospodării, dar succesiunea monumentelor sau ductul tematic prin «satul olarilor» a fost cel al evoluției istorice a tehnologiilor ceramice”⁸. A reproiectat și dezvoltat *Grupa industriei textile hidraulice și complexe de industrie țărănești*, a augmentat și fundamentat științific *Grupa morărit*, a colaborat la organizarea *Sectorului meșteșuguri și industrie de prelucrare a lemnului* și a celui destinat *arhitecturii populare* (a promovat conceptul de duplexuri și triplexuri de arhitectură populară, centrate pe ideea relevării dinamicii tradiției în zonele cele mai cunoscute în acest domeniu al civilizației populare tradiționale din România). După 1990 a conceput noile sectoare tematice ale Muzeului în aer liber: *monumente de utilitate publică* și *sculptură monumentală modernă*.

A fost tot timpul atent la nevoile publicului pentru care construia muzeul. Muzeul nu mai este un simplu depozit al unor obiecte/bunuri culturale, ci se adaptează necesităților funcționale și contextului cultural și social. Dacă în trecut muzeul era un loc al conservării și expunerii, un „templu al artelor”, treptat el s-a transformat într-un loc al experiențelor și evenimentelor, un mediu favorabil pentru interacțiune și comunicare socială.

După 1989, pentru a-și păstra statutul în comunitate, muzeele au fost nevoite să-și (re)analizeze, în raport cu publicul căruia se adresau,

⁷ Moară cu piuă (dube), complex de industrie țărănești, format din moară și piuă de haine (dube), datat 1877.

⁸ *50 de ani de muzeu...*, p. 112.

atât funcțiile principale cât și poziția în comunitate, față de alte instituții de cultură – biblioteci, arhive, teatre etc., *învățând să devină performante*. Publicul are nevoie, dincolo de „lecția de istorie predată la muzeu”, de înțelegerea *istoriei prin cei mici*, de *spectacol* care să ofere senzații⁹, are nevoie să își *petreacă timpul liber* prin experiențe novatoare care să îi descopere *timpul pierdut*. Dar, toate animațiile trebuie să se realizeze în respect față de „comunitatea deservită” – atât cea de la care provine patrimoniul (cazul muzeelor etnografice în aer liber¹⁰), cât și cea care *primește informația*.

A marcat astfel o etapă în istoria etnomuzeologiei românești, fiind promotorul muzeului în aer liber modern, ancorat în știința etnografică și în același timp racordat la problematica antropologiei contemporane.

Corneliu Bucur spunea: „cea mai importantă dintre toate experiențele mele etnografice din teren este contactul direct cu țăranul. (...) Eu sunt produsul, în cea mai mare parte, al educației, pe care au exercitat-o oamenii ăștia simpli, asupra mea”¹¹.

Viața muzeului este strâns legată de viața oamenilor. Cu multă bucurie și generozitate le-a recunoscut meșterilor și creatorilor populari statutul de reprezentanți ai comunităților din care proveneau și le-a dăruit muzeul drept casă și atelier. Aici s-au bucurat timp de aproape patru decenii toți păstrătorii și purtătorii cunoștințelor artelor tradiționale, aici au crescut actualele generații de meșteri cu respect pentru patrimoniul moștenit. Îi admira și le dăruia din timpul și energia lui, erau familia mare din țară. Toți îl iubeau și îi erau alături în lupta pentru afirmarea valorilor culturii tradiționale.

A inițiat și aplicat, în baza teoriilor moderne de reprezentare integrală a culturii populare tradiționale, în expresiile sale materiale și spirituale, conceptul de „museum vivum”. L-a dezvoltat ca pe un sistem piramidal de cercetare, valorificare, arhivare și transmitere către noile generații a noțiunii de patrimoniu cultural imaterial prin fondarea *Asociației Creatorilor Populari din România* (1992), organizarea

⁹ Virgil Ștefan Nițulescu, *Muzeografia europeană: noi tendințe*, în „Revista Muzeelor”, nr. 3-4, 2003, p. 53.

¹⁰ Responsabilitatea celor care realizează achiziția unui monument ce va fi restaurat și reconstruit într-un muzeu în aer liber este nu numai legală, în relația cu finanțatorul, ci mai ales morală față de comunitatea din care „pleacă” monumentul pentru *destinul* acestuia. Zoltan Rostás, *Contextul politic și cultural al înființării Muzeului Satului*, în „Sociologia românească”, vol. X, nr. 2, 2012, p. 78.

¹¹ *50 de ani de muzeu...*, p. 95.

Târgului Creatorilor Popolari din România (1983), *Olimpiadei „Meșteșuguri artistice tradiționale* (1996), *Festivalului Național al Tradițiilor Populare* (după modelul Smithsonian Folklife Festival). A încercat să impună conceptul unei academii a artelor tradiționale, susținând că poate deveni „forumul național al celor mai valoroși și renumiți creatori de artă populară tradițională”.

Spirit novator, a clădit, alături de muzeul în aer liber, muzeele pavilionare – locul de expunere a tezaurului etnografic într-un discurs modern, accesibil atât specialiștilor cât și publicului vizitator.

După 1993, *Muzeului Civilizației Populare Tradiționale ASTRA* (*Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului*) i se alătură *Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder”*, *Muzeul Civilizației Transilvane ASTRA*, *Muzeul de Etnografie și Artă Populară Săsească „Emil Sigerus”*, *Studioul ASTRA Film*. Muzeul ASTRA începe să fie cunoscut și ca un muzeu pavilionar, cu expoziții de bază și temporare ce îi schimbă paradigma din „muzeu etnografic” în „muzeu etnologic”. A găsit formula de cunoaștere și de interpretare a unui obiect astfel încât acesta să devină parte a vieții contemporane.

Pentru muzeul visat a înțeles că are nevoie de specialiști bine pregătiți și a susținut înființarea secției de etnologie-sociologie la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, care „îi datorează recunoștință pentru implicarea sa definitorie în acțiunile care au dus în anul 1990 la obținerea deciziei înființării Universității din Sibiu. Corneliu Bucur a făcut parte din delegația ce a susținut la Ministerul Învățământului necesitatea aprobării transformării Institutului de Învățământ Superior din Sibiu într-o universitate”¹².

Studentii l-au admirat și au învățat de la el rigoarea științifică. Cariera universitară și-a început-o în anul 1971, fiind asistent universitar al lui Cornel Irimie, la Facultatea de Istorie, Litere și Drept din Sibiu, la cursul de etnografie. După 1990 a susținut cursuri de etnografie și etnologie la specializările Istorie-Antropologie (Facultatea de Drept, Litere și Istorie) și Sociologie-Etnologie (Facultatea de Științe). În 1992 a fost numit conducător științific pentru doctoratul în etnologie, coordonând numeroase teze. În perioada 2001-2002 a fost rector al Universității Româno-Germane din Sibiu.

¹² <https://www.ulbsibiu.ro/news/in-memori-am-dr-corneliu-bucur-1942-2022>, accesat la data de 19 septembrie 2022.

A redactat și publicat peste 120 de studii și articole de specialitate. A semnat două tratate științifice: *Tratat privind istoria civilizației populare românești*, vol. I-II, și *Tratat de etnomuzeologie*, vol. I-II, ambele apărute la Sibiu, Editura „ASTRA Museum”, 2004. După 1990 a coordonat majoritatea numerelor din periodicul *Cibinium* și s-a ocupat de apariția ghidurilor Muzeului ASTRA.

A susținut peste 100 de conferințe de specialitate și peste 150 de comunicări științifice. A fost recunoscut pe plan național și internațional, Friedrich Waidacher scriind: „Bucur este un caracter impresionant. Are o mentalitate de luptător, este autoritar și exprimă opinii puternice”¹³. După 1990 a fost primul președinte al Asociației Muzeelor în aer liber din România (AMALR) și membru activ și dinamic în board-ul Asociației Muzeelor în aer liber din Europa (AEOM), aflându-se printre organizatorii primei conferințe AEOM găzduită de România în anul 1993.

Întreaga activitate i-a fost încununată de obținerea Premiul EMYA în nume personal. Premiul EMYA (European Museum of the Year Award) a fost instituit în anul 1977 de Consiliul Europei pentru a distinge și a recompensa activitatea expozițională a muzeelor europene. În anul 1993, Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA a concurat pentru premiul EMYA, fiind prima instituție de acest fel din România care propunea un model de muzeu modern multifuncțional. Distincția i s-a acordat lui Corneliu Bucur, la Guimarães, Portugalia, „ca o recunoaștere pentru menținerea și dezvoltarea muzeului în pofida tuturor condițiilor descurajante posibile”. Întrebat la festivitate care este cea mai mare realizare muzeografică personală, Corneliu Bucur a răspuns: „(...) consider că cel mai important lucru pe care l-am făcut, atât ca muzeograf, cât și ca etnolog, a fost să încerc să restitui poporului meu conștiința propriei identități etnoculturale”¹⁴.

S-a implicat în viața cetății și și-a dedicat o parte din viață scenei politice. În perioada 1996-2000 a fost, în calitate de senator, vicepreședinte al Comisiei pentru cultură, arte și mijloace de informare în masă.

¹³ Simona Bealcovschi, *EMYA, premiul Consiliului Europei, a fost decernat în anul 1993 unei personalități din România*, în „Cibinium. 1990-2000. Studii și cercetări privind politica reformei în etnomuzeologia românească: contribuția Muzeului ASTRA”, Sibiu, Editura „ASTRA Museum”, 2000, p. 13-16.

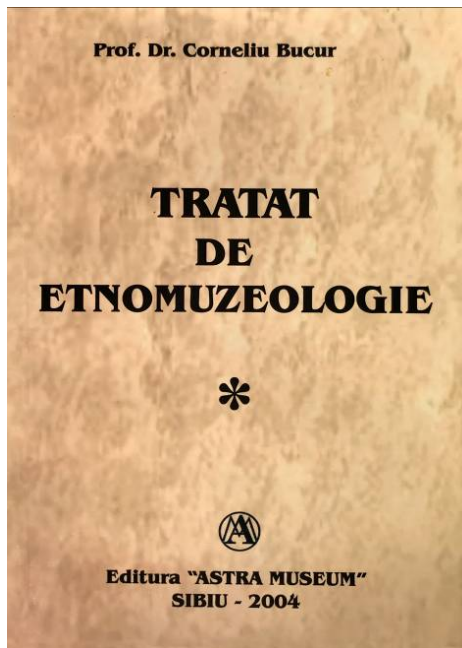
¹⁴ *50 de ani de muzeu...*, p. 117.

Neobosit era acolo unde era nevoie. Își aduna în preajmă oameni după forța și energia lui. A dat totul, a cerut totul! Pe cât de mult îi plăcea să lucreze, pe atât de mult îi plăcea să vorbească despre ceea ce făcea. A fost un orator desăvârșit care își vrăjea audiența cu patima rostirii cuvântului.

Noi, cei ce reprezentăm astăzi Muzeul ASTRA, am fost parte din echipa sa. Atunci, cândva, eram tinerii alături de care lucra și cărora le-a spus că drumul nu este ușor, dar trebuie străbătut cu bucurie. Profesorul nostru a plecat! Muzeul ASTRA va duce mai departe nobila moștenire lăsată de Domnia Sa!

Dumnezeu să îl odihnească în Pace!

ILUSTRĂȚII

Corneliu Bucur, Mihai Dăncuș, Lucia Stroescu, Francisc Nistor, Cornel Irimie
(Arhiva Muzeului ASTRA – Sibiu)

Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului (foto: Silviu Popa)

Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului (foto: Silviu Popa)